

УДК 35.351

О.М. Охотнікова

Доцент кафедри конституційного та адміністративного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, кандидат юридичних наук

М.Ю. Панчук

Магістр Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГУЛЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті аналізується державне регулювання інвестиційної діяльності на території України в умовах необхідності залучення іноземного капіталу та захисту економічного суверенітету. Наведено пропозиції стосовно внесення змін до інвестиційного законодавства нашої країни.

***Ключові слова:** інвестиційна діяльність, регулювання інвестицій, інвестиції, загроза економічній безпеці*

Інвестиційна діяльність потребує глибокого дослідження, оскільки є важливим фактором впливу на економіку будь-якої держави, у тому числі й України. У різні часи ставлення до інвестицій змінювалось, але нині зрозуміло, що приплив іноземного капіталу сприяє економічному розвитку країни. Проте для забезпечення економічної незалежності України, а також створення належних умов для стимулювання іноземних інвестицій контролювати інвестиційну діяльність має держава. Тому дослідження проблеми державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах необхідності залучення іноземного капіталу та недопущення втрати економічного суверенітету становить неабиякий науковий інтерес.

Особливу увагу питанням інвестиційної діяльності у своїх працях приділили І.К. Бланк, Н.В. Дацій, В.М. Коссак, І.Й. Малий, В.С. Марцин, А.В. Омельченко, А.Ф. Павленко, А.А. Пересада, А.С. Степаненко.

Зокрема, А.В. Омельченко в основу державного регулювання інвестиційної діяльності покладає принципи:

- послідовної децентралізації інвестиційного процесу;
- збільшення частки внутрішніх (власних) коштів суб'єктів господарювання у фінансуванні інвестиційних проектів;
- перенесення центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування у виробничій сфері на кредитування;
- виділення бюджетних коштів за адресним принципом, переважно для реалізації державних пріоритетів, програм (проектів), спрямованих на структурну перебудову економіки;
- здійснення відповідними державними органами контролю за цільовим використанням централізованих інвестицій;
- розширення змішаного фінансування інвестиційних проектів;
- удосконалення нормативно-правової бази з метою збільшення обсягів залучених інвестицій;
- впровадження системи страхування інвестицій [1, с. 25].

Погоджуючись із цим підходом, зазначимо, проте, що незважаючи на велику кількість публікацій, присвячених питанням державного регулювання, саме напрям державного регулювання інвестицій все-таки залишається недостатньо вивченим.

Інвестиційні процеси в Україні мають суттєвий вплив на розвиток ринкових відносин. Визначення сутності інвестицій та інвестиційної діяльності є важливою передумовою ефективності державного управління інвестиційним процесом у країні [2, с. 7].

А.А. Пересада підкреслює, що в економічній літературі інвестиції розглядаються як довгострокові вкладення капіталу в різні галузі економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону довкілля з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання прибутку [3, с. 7], тобто вони спрямовані на досягнення як індивідуальних цілей інвестора, так і позитивного соціального ефекту [4, с. 7].

Закон України “Про інвестиційну діяльність” визначає інвестиції як “усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект” [5]. Це правове (нормативне) визначення, проте воно невіддале: уточнення потребує словосполучення “інших видів діяльності”, оскільки, за загальними правилами, правові приписи мають якомога докладніше й повніше визначати правила поведінки, унеможлиблювати різне тлумачення та різне застосування у практиці. Крім того, прибуток і дохід — це різні за змістом категорії, тому їх фактичне ототожнення помилкове [3, с. 7].

В умовах інтеграції до світового економічного простору надходження прямих іноземних інвестицій має такі позитивні наслідки для України:

- політичний (підвищення політичної довіри до країни, встановлення і розширення політичних зв'язків);

- економічний (економічне зростання за рахунок розвитку та інтенсифікації процесів у галузях народного господарства);
- соціальний (підвищення рівня добробуту і соціальної захищеності громадян країни за рахунок розвитку суспільства);
- правовий (розвиток нормативно-правового поля відповідно до світових стандартів, взаємодія з міжнародними системами);
- культурний (взаємозбагачення культур, можливість популяризації своїх традицій, звичаїв, релігії);
- науковий (прискорення наукового поступу країни завдяки інтеграції носіїв національних знань у міжнародну наукову спільноту для здійснення спільних досліджень, випробувань, відкриттів);
- технічний (покращення технічного стану народного господарства, зростання його продуктивності й потужності);
- технологічний (можливість одержання нових високих і передових технологій, які є екологічно безпечними);
- екологічний (зниження негативного впливу на довкілля й здоров'я населення за рахунок використання новітніх технологій та передового устаткування і техніки);
- загальні (наближення до групи розвинених країн, поліпшення іміджу держави, підвищення конкурентоспроможності, можливість міжнародного співробітництва) [6, с. 76].

Проте проникнення іноземного капіталу в національний економічний простір може також створити низку загроз національній економічній безпеці країни-реципієнта. При цьому слід зазначити, що в переважній більшості випадків такі загрози не є зумисними, а стають наслідком реалізації основної функції іноземних інвестицій — забезпечення максимальної прибутковості використання активів.

Отже, залучення іноземних інвестиційних ресурсів має як позитивний, так і негативний вплив на розвиток економіки України [7, с. 51]. В умовах глобалізації світогосподарських процесів серед усіх компонентів економічної безпеки домінує саме інвестиційна безпека, адже інвестиції як складова економічної безпеки перетворюються на фактор експансії економічних інтересів та створення загроз національній безпеці [8, с. 3]. Взагалі, дискусія щодо доцільності чи недоцільності залучення значних обсягів прямих іноземних інвестиційних ресурсів у національну економіку нині є досить активною.

Фактично, всі наявні в українській інвестології погляди на цю проблему можна поділити на дві групи.

До першої належать ті підходи, в яких наголошується на досить важливій ролі прямих іноземних інвестицій в економічному житті України, проведенні ринкових реформ, становленні демократичного суспільства, досягненні соціальних стандартів західноєвропейських країн, стабілізації економічної ситуації та створенні умов для економічного зростання.

До другої групи слід віднести діаметрально протилежні погляди щодо сутності та значення іноземних інвестицій: їх трактування як чинника поглинання внутрішнього ринку західним капіталом, своєрідної форми експансії транснаціональних корпорацій на територію постсоціалістичних країн, засобу поширення глобалізації, котру вважають інструментом перерозподілу світового багатства на користь високороз-

винених держав шляхом виснаження й викачування трудових, природних та інтелектуальних ресурсів усіх інших країн [7, с. 51].

Розгляд питань нормативного регулювання інвестиційної діяльності дає підстави сказати, що, хоча вітчизняна правова система перебуває на стадії активної законотворчості, а інвестиційний процес у країні регулюють понад десять відповідних спеціалізованих законів, активної вітчизняної й зарубіжної інвестиційної діяльності в Україні не спостерігається [9, с. 32].

Серед нормативно-правових актів, які регулюють зазначену сферу, основними є: закони України “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 р., “Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 р., “Про захист іноземних інвестицій на Україні” від 10 вересня 1991 р., затверджене Указом Президента України від 12 травня 2011 р. Положення про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, постанови Кабінету Міністрів України “Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” від 1 червня 1995 р., “Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні” від 2 лютого 2011 р. та “Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій” від 7 серпня 1996 р.

При цьому слід наголосити, що в чинній нормативно-правовій базі не застосовано системний підхід, тому, на нашу думку, було б доцільно прийняти кодифікований акт у сфері інвестування — Інвестиційний кодекс України.

Також потрібно звернути особливу увагу на порядок державної реєстрації іноземних інвестицій, яка в нашій країні продовжує залишатися надзвичайно документомісткою та вимагає від інвесторів суттєвих затрат часу, а також часто навіть призначення уповноваженої особи для реєстрації інвестицій на території України. Нині відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій” та Закону України “Про режим іноземного інвестування” державну реєстрацію іноземних інвестицій здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації протягом трьох робочих днів після фактичного їх внесення [10]. На нашу думку, уповноважувати саме названі вище органи реєструвати інвестиції в грошовій формі не дуже раціонально. Набагато доцільніше використовувати із цією метою банківську систему, причому саме комерційні банки, в яких уже відкрито рахунки суб’єктів інвестиційної діяльності, а не НБУ, як це відбувалося нещодавно, коли інвесторів змушували відкривати рахунки, спричиняючи таким чином для них додаткові витрати. Ще однією перевагою реєстрації інвестицій комерційними банками є те, що в них уже наявна більша частина тієї інформації, яку вимагають надавати нинішні органи реєстрації, і, отже, це зменшить кількість документів, потрібних при реєстрації іноземних інвестицій.

Завдяки участі комерційних банків буде легше розробити механізм, який дозволить інвесторам, котрі не перебувають на території України, реєструвати інвестиції, уникаючи посередників. Проте, звичайно, ко-

мерційні банки повинні будуть звітувати перед НБУ про зареєстровані інвестиційні надходження.

На нашу думку, недоцільно також встановлювати строк реєстрації іноземних інвестицій, як це було закріплено постановою Правління Національного банку України “Про врегулювання питань щодо здійснення та реєстрації іноземних інвестицій” від 23 грудня 2009 р., котра в цій частині вже втратила чинність, і ще й досі регламентовано Законом України “Про режим іноземного інвестування” та постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій” незалежно від виду інвестицій. Адже у зв’язку з тим, що незареєстровані іноземні інвестиції не дають права на одержання пільг та гарантій повернення, інвестори мають вагомий стимул для здійснення реєстрації, а встановлення строку, тим більше такого короткого, як три дні, викликає у них побоювання, що їм не вдасться зареєструвати інвестиції й це може спричинити неповернення останніх. Це, звичайно, аж ніяк не спонукає здійснювати інвестиції в економіку України.

Отже, враховуючи зазначене вище, вважаємо за доцільне внести зміни до ст. 13 Закону України “Про режим іноземного інвестування” та викласти її в такій редакції: “Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється урядом Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, крім інвестицій у грошовій формі, котрі реєструються комерційними банками з подальшою передачею даних про здійснення реєстрації іноземних інвестицій Національному банку України. Незареєстровані іноземні інвестиції не дають права на одержання пільг та гарантій, передбачених цим Законом”.

Загалом, ситуація, яка нині склалася в Україні щодо прямих іноземних інвестицій, не надто втішна. Це зумовлено передусім тим, що органи державного управління не мають ефективної стратегії із залучення прямих іноземних інвестицій.

Серед чинників, які об’єктивно стоять на заваді організації інвестиційної діяльності в Україні, можна назвати такі:

- законодавча нестабільність;
- значний податковий і адміністративний тиск на об’єкти підприємництва;
- зниження для громадян цінності грошових доходів у формі дивідендів і відсотків унаслідок дії інфляційних чинників;
- неврегульованість питань захисту прав власності інвесторів;
- високий рівень корумпованості в органах державної влади;
- нестабільність роботи фінансової системи країни;
- неготовність підприємств здійснювати реальні ефективні інвестиції навіть у конкурентоспроможні інноваційні проекти, що дають високий стійкий дохід, достатній для виплати великих дивідендів;
- незначні обсяги фондового ринку;
- низький рівень платоспроможності у країні;
- підвищення ризиків інвестування через політичні спекуляції щодо перегляду результатів приватизації державного майна та поширення процесів судового розгляду минулих приватизаційних справ;

- зміна структури розподілу фінансових результатів вітчизняних підприємств на користь поточного споживання;
- різка зміна умов оподаткування та порушення державою низки зобов'язань перед іноземними інвесторами;
- зменшення інвестиційної складової бюджетних видатків;
- спрямування приросту заощаджень населення насамперед на споживання, а не на інвестування через нерозвиненість фінансових ринків;
- різке підвищення обсягів вилучення чистого прибутку державних підприємств, що суттєво знизило інвестиційну спроможність підприємств державного сектору економіки;
- недостатній розвиток ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів, системи захисту прав акціонерів, що не дає змоги більшості підприємств залучати фінансові ресурси через механізми фінансового ринку;
- відсутність чітко визначеної державної політики щодо відносин з приватними інвесторами при реалізації суспільних проектів [11, с. 68; 12, с. 20—21].

Вважаємо, що до цього переліку було б доцільно додати ще й такий чинник, як надзвичайно громіздка система реєстрації державних інвестицій, без якої не можливе повернення інвестором свого капіталу.

Усі перераховані вище чинники свідчать про недостатньо ефективну інвестиційну політику органів державного управління, відсутність чіткої державної стратегії щодо залучення інвестицій, низький рівень управлінської діяльності в умовах глобалізації та світової економічної кризи.

Важливо зазначити, що пожвавлення економічних процесів в Україні, прагнення якомога краще реалізувати її соціально-економічний потенціал у рамках інноваційно-інвестиційної моделі розвитку залежить передусім від ефективності державної політики в контексті залучення таких іноземних інвестицій, що справлятимуть конструктивний вплив на розвиток економіки України, наявності сприятливого інвестиційного клімату та високої інвестиційної привабливості.

Зважаючи на це, держава має відігравати активну роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату, спрямовувати прямі іноземні інвестиції на забезпечення позитивних соціально-економічних зрушень у країні, гарантувати дотримання паритетних умов між іноземними та національними інвесторами на внутрішньому ринку [13, с. 102].

Інвестиційний клімат визначається низкою чинників, які можна поділити на три групи:

1) інституційні (внутрішньо- й зовнішньополітична стабільність, національне законодавство в цілому та політика держави щодо іноземних інвестицій, господарське і фінансове право, міцність державних інститутів, особливості українського менталітету, ступінь державного втручання в економіку, культура);

2) економічні (загальні особливості економіки, місткість внутрішнього ринку, вартість робочої сили, податки й тарифи, характерні риси банківської системи та її послуг, стабільність національної валюти, ринкова й інвестиційна інфраструктура, інформаційне забезпечення, доступ до ринків факторів виробництва тощо);

3) соціально-психологічні (соціальний рівень розвитку суспільства та соціальні умови, рівень кваліфікаційної підготовки робочої сили, ступінь національної згуртованості суспільства, активність населення тощо) [9, с. 17].

В Україні з метою залучення іноземних інвестицій створено систему державних гарантій їх захисту, яка передбачає: встановлення правового режиму інвестиційної діяльності, гарантії у разі зміни законодавства, гарантії проти примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їхніх посадових осіб, компенсацію і відшкодування збитків іноземним інвесторам, гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності, гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Однак, незважаючи на вищезазначені гарантії, в сучасних умовах очікувати великого припливу іноземного капіталу в нашу країну не доводиться, оскільки інвестиційний клімат залишається несприятливим [14, с. 147] через політичну й економічну нестабільність, високий рівень криміногенності підприємницької діяльності, що змушує іноземних інвесторів здійснювати обережну політику у сфері інвестиційного співробітництва з Україною.

Отже, необхідні додаткові заходи щодо зменшення впливу негативних чинників на інвестиційний клімат в Україні, зокрема досягнення згоди між різними соціальними групами, політичними партіями з приводу вирішення загальнонаціональної проблеми — виходу України з економічної кризи; вирівнювання економічних показників та зниження інфляції; розроблення правової бази інвестування; радикалізація боротьби зі злочинністю; створення конкретного механізму надання податкових пільг банкам, іноземним інвесторам на довгострокові інвестиції з метою компенсації втрат через уповільнення обороту капіталу [12, с. 21].

Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності — це система організаційно-правових, економічних, грошово-кредитних та регулюючих державних заходів, які впливають на інвестиційну діяльність у країні з метою досягнення очікуваних економічних, соціальних та інших результатів. Серед організаційно-правових методів державного регулювання інвестиційної діяльності основними є розроблення відповідної законодавчої бази, створення державних норм та стандартів в інвестиційній сфері, ліцензування інвестиційної діяльності.

У системі економічних методів державного регулювання інвестиційної діяльності чільне місце відведено системі оподаткування.

Основними інструментами державної грошово-кредитної політики щодо регулювання інвестиційної діяльності є встановлення нормативів обов'язкових резервів, які банки зобов'язані створювати для покриття ймовірних ризиків, операції з державними цінними паперами на відкритому ринку, політика облікової ставки НБУ [14, с. 148].

У розвинених країнах світу значна частина інвестиційних та інноваційних проектів фінансується за рахунок кредитних ресурсів. Однак надто великі ризики довгострокового кредитування таких проектів із невідомим заздалегідь результатом, порівняно висока інфляція та загальна макроекономічна нестабільність разом зумовлюють надмірний (з погляду товаровиробника) рівень реальної відсоткової ставки за кредитами.

Можливості банківської системи щодо фінансового забезпечення нових видів економічної діяльності реалізуються нині недостатньо.

Як переконує зарубіжний досвід, одним з ефективних інструментів залучення доступних кредитів для вирішення завдань прискорення розвитку підприємств пріоритетних галузей і подальшої структурної модернізації економіки є створення та підтримка функціонування Державного банку розвитку.

У зв'язку з цим пропонуємо викласти ст. 10 Закону України “Про інвестиційну діяльність” у такій редакції: “Інвестиційна діяльність може здійснюватись за рахунок:

- власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові накопичення і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);
- позикових фінансових ресурсів інвестора (облігаційні позики, банківські й бюджетні кредити, кредити Державного банку розвитку);
- залучених фінансових ресурсів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);
- бюджетних інвестиційних асигнувань;
- безвідплатних і благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян”.

Нині фінансово-кредитна система України не спроможна забезпечити потенційних інвесторів доступними (за відсотковою ставкою, порівняною з індексом інфляції) кредитними ресурсами. Комерційному банку вигідніше здійснювати спекулятивні й короткострокові операції між суб'єктами та посередниками фінансово-кредитного ринку і таким чином гарантувати собі дохід на рівні норми, що існує.

З метою сприяння подальшому розвитку інвестиційного кредитування корпоративного сектору економіки органам державного управління доцільно вжити заходів з модернізації вітчизняної банківської системи. Однак слід зазначити, що доцільно повернутися до ідеї створення кредитної інституції, котра б забезпечувала доступне довгострокове кредитування високотехнологічного сектору економіки, — Державного банку розвитку, за допомогою якого можлива реалізація масштабних завдань модернізації економіки і підвищення темпів її зростання. Такі банки є практично в усіх розвинених та багатьох інших зарубіжних країнах, зокрема в Німеччині діє Банк реконструкції та розвитку ФРН, у Мексиці — Національна фінансова корпорація, у Китаї — Державний банк розвитку, у Бразилії — Національний банк економічного і соціального розвитку, у Чилі — Корпорація розвитку, у Перу — Фінансова корпорація розвитку, у Колумбії — Інститут промислового розвитку, і роль цих установ у державі дуже важлива.

Діяльність українського банку розвитку має бути спрямовано на підтримку і фінансування капіталомістких інфраструктурних проектів із тривалим строком окупності, сприяння створенню великих імпортозамінних виробництв, забезпечення якісного прориву у сфері виробничого інвестування. Найважливішими умовами для виконання цих завдань є наявність достатнього капіталу, надійних державних гарантій, чітка організація інвестування й суворий контроль за цільовим використанням коштів.

Значного досвіду в розвитку системи довгострокового кредитування набуто в Японії, де сьогодні діють три спеціалізовані банківські установи, які забезпечують довгострокове кредитування: Індустріальний банк Японії, Банк Японії з довгострокового кредитування, Японський кредитний банк.

Цікавим є досвід цієї країни й щодо відновлення сталого економічного розвитку на основі схеми фінансування пріоритетних виробництв, відповідно до якої капітал концентровано спрямовувався у так звані базові галузі промисловості. Наступним кроком стало розміщення інвестиційними банками Японії тимчасово вільних казначейських коштів. Зазначені заходи дали змогу здійснити інноваційну модернізацію японської економіки та забезпечити лідерство у багатьох галузях вищих технологічних укладів.

У Німеччині банки розвитку надають допомогу низькорентабельним корпоративним структурам, розвиток яких має стратегічне значення для економіки, а також кредитують експортні виробництва. У Нідерландах особливістю організації банків розвитку є участь державних структур у їх створенні та фінансуванні, а орієнтовані ці банки на розвиток депресивних територій.

Неабиякий інтерес викликають і процеси посилення державної участі у банківських системах провідних індустріальних країн. Наприклад, наприкінці ХХ ст. в Республіці Кореї з метою пріоритетного фінансування проектів модернізації промислового й аграрного секторів було створено Кореїський банк розвитку та Сільськогосподарський банк Кореї як спеціалізовані державні кредитні установи, де джерелом капіталізації банків стали бюджетні кошти, а також тимчасово вільні кошти державних корпорацій. Пізніше кількість подібних банків збільшилася, їхні можливості розширилися, і нині вони мають змогу фінансувати як довгострокові, так і короткострокові проекти, спираючись на принципи селективного підходу. Мережу кредитних установ доповнюють інвестиційно-фінансові та ощадні фонди, які спроможні мобільно реагувати на поточні виклики й полегшують доступ середнього та малого бізнесу до фінансових джерел інвестицій [15, с. 201—204].

Отже, в Україні потрібно з урахуванням міжнародного досвіду створити банк розвитку, що ефективно діятиме.

На наш погляд, Україна потенційно може стати однією з провідних країн із залучення іноземних інвестицій завдяки наявності величезного внутрішнього ринку. Проте цьому перешкоджають політична нестабільність, недосконалість законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення, через що Україну віднесено до групи країн з найбільшим інвестиційним ризиком.

Потенційних інвесторів, особливо іноземних, також відштовхує неналаштованість бюджетного процесу на солідарне інвестування великомасштабних проектів, і особливо ризикових наукомістких високотехнологічних інновацій. Залучаючи приватні інвестиції в економіку України, важливо постійно демонструвати, що держава не стоїть осторонь, а також здійснює інвестиції, вимагаючи адекватної економічної віддачі [12, с. 21—22].

Аналіз державних бюджетів 2010—2012 рр. дає підстави сказати, що попри існування певних перешкод ситуація в інвестиційній сфері має тенденцію до покращення, однак, на нашу думку, державне фінансування все ще залишається недостатнім.

Так, у 2010 р. Державне агентство України з інвестицій та інновацій отримало з державного бюджету 24 771,8 тис. грн, проте навіть ця незначна сума була спрямована на адміністративні потреби органу. Національному агентству України з іноземних інвестицій та розвитку було надано 4434,0 тис. грн, з них на заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України — 2483,3 тис. грн [16].

У 2011 р. видатки державного бюджету в цій сфері дещо збільшились (навіть з урахуванням впливу інфляційних чинників). Так, Державне агентство України з інвестицій та розвитку отримало 926 599,2 тис. грн, з яких видатки на державну підтримку інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки через механізм здешевлення кредитів становили 765 200,0 тис. грн, а на державну підтримку інвестиційних проектів у реальному секторі економіки на умовах співфінансування — 134 800,0 тис. грн. Державне агентство України з управління національними проектами отримало 122 295,3 тис. грн, з них на заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України — лише 17 282,0 тис. грн [17].

У бюджеті на 2012 р. для Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, в яке було реорганізовано Державне агентство України з управління національними проектами та Державне агентство України з інвестицій та розвитку, передбачено меншу суму, ніж у 2011 р., а саме 186 159,1 тис. грн, проте частка коштів на заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України дещо збільшилась і становить 47 282, 0 тис. грн [18].

Світовий досвід показує, що для країн з незадовільним інвестиційним кліматом одним з найбільш реальних і важливих шляхів залучення інвестицій є функціонування спеціальних (вільних) економічних зон.

Іноземні інвестори, природно, зацікавлені в новому плацдармі для отримання прибутку за рахунок значного за обсягом внутрішнього ринку України, її природних багатств, кваліфікованої й дешевої робочої сили, досягнень вітчизняної науки та техніки і навіть її екологічної “безтурботності”. Тому перед нашою державою постає складне і доволі делікатне завдання: залучити в країну іноземний капітал, не позбавляючи його власних стимулів та спрямовуючи заходами економічного регулювання на досягнення суспільних цілей.

Отже, створення сприятливого інвестиційного клімату, який визначається сукупністю політичних, соціально-економічних, фінансових, соціокультурних, організаційно-правових, географічних чинників, є одним з першочергових завдань на нинішньому етапі інтеграції України у світовий простір.

Створення позитивного клімату передбачає подолання побоювань іноземних інвесторів, котрі оцінюють міру ризику вкладень в економіку України, зумовленого нестабільністю законодавства, яку зарубіжні спостерігачі пов'язують з недосконалістю системи державного управління країною, але більшою мірою — з недоліками в економічній політиці та нерішучістю при проведенні економічних перетворень.

Ще одним чинником, що впливає на рішення інвестора, є податки, пільги та система стимулів. Серйозним недоліком при розробленні заходів із вирішення зазначеної проблеми стають слабкі аргументація та опрацювання системи пільг, яка функціонує на території вільної економічної зони, зокрема податкових, митних та інших їх різновидів [12, с. 22].

Також, на нашу думку, у вітчизняному законодавстві доцільно передбачити низку пільг не лише для інвестицій, спрямованих у вільні економічні зони, а й для тих інвесторів, які вкладають капітал у розвиток пріоритетних галузей економіки нашої країни поза територією вільних економічних зон. Зокрема, пропонуємо ст. 160.2 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI, котра стосується сплати податку на прибуток підприємств, викласти в такій редакції “Резидент або постійне представництво нерезидента, що здійснюють на користь нерезидента або уповноваженої ним особи (крім постійного представництва нерезидента на території України) будь-яку виплату з доходу, джерелом походження якого є Україна, отриманого таким нерезидентом від провадження господарської діяльності (у тому числі на рахунки нерезидента, що ведуться в національній валюті), крім доходів, зазначених у пунктах 160.3—160.6 цієї статті, зобов’язані утримувати з таких доходів, зазначених у пункті 160.1 цієї статті, податок за ставкою 15 відсотків від їхньої суми, а в пріоритетних сферах економіки — за ставкою 3 відсотки від їхньої суми та за їхній рахунок, що сплачується до бюджету під час такої виплати, якщо інше не передбачено положеннями чинних міжнародних договорів України з країнами резиденції осіб, на користь яких здійснюються виплати”.

Проте варто зазначити, що дуже значні пільги з оподаткування та правові гарантії можуть і не створити для іноземних інвесторів достатніх стимулів для інвестування в економіку України, але натомість дискримінувати вітчизняних підприємців, які дедалі активніше будуть висловлювати невдоволення надто вже привілейованим статусом іноземців у власній країні [19, с. 43].

Важливим чинником оцінювання інвестиційного клімату країни є також обґрунтованість вибору території, на якій створено вільну економічну зону. Адже часто такі території не мають відповідних об’єктивних передумов: зручного розташування, достатньо розвиненої транспортної системи (портів, аеропортів, залізниць, перехресть, автомобільних шляхів тощо), ресурсного потенціалу, необхідного для розвитку ВЕЗ, та забезпеченості об’єктами інфраструктури, потрібними для функціонування вільної економічної зони [12, с. 22—23].

Отже, на нашу думку, стратегічним завданням вітчизняних органів державного управління сьогодні є залучення в економіку України іноземного капіталу і спрямування його на забезпечення національних інтересів.

Як переконує зарубіжний досвід, побудова інноваційного суспільства можлива лише в умовах активної державної підтримки.

Також слід наголосити, що перспектива інтеграції України до міжнародного інвестиційного ринку значною мірою залежатиме від рівня взаєморозуміння між українським урядом і міжнародними економічними організаціями. Таке співробітництво вимагає здійснення струк-

турної перебудови економіки, створення привабливого інвестиційного клімату, впровадження кращого світового досвіду у вітчизняну практику господарювання, залучення та належного використання іноземних капіталів, інтеграції у світовий економічний простір [20, с. 166—167].

Погіршення економічної ситуації у світі вимагає від органів державної влади звертати значну увагу на формування сприятливих умов для інвесторів. На наш погляд, діяльність обласних і районних державних адміністрацій слід більшою мірою спрямовувати на залучення інвестицій в регіони та створення нових робочих місць.

Зрозуміло, що суттєвіші інвестиції, то більший внутрішній ринок і менша залежність від зовнішнього світу, тобто ті країни, які мають потужний внутрішній ринок та відповідний попит, зазнають набагато меншого впливу кризи. І поліпшити рівень життя населення України, другою за бідністю країни в Європі, можна лише за допомогою реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Омельченко А.В.* Іноземні інвестиції в Україні / А.В. Омельченко. — К. : Юніком, 1997. — 402 с.
2. *Івахненко І.С.* Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливість її активізації / І.С. Івахненко // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 2. — С. 7.
3. *Шевченко С.Ю.* Економічна сутність інвестиції та інвестиційної діяльності / С.Ю. Шевченко // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 1. — С. 7.
4. *Бондар М.І.* Сутність інвестицій у бухгалтерському обліку / М.І. Бондар // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — № 4. — С. 7.
5. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
6. *Марцин В.С.* Значення іноземного інвестування для інтегрування України в світовий економічний простір в умовах глобалізації / В.С. Марцин // Регіональна економіка. — 2009. — № 1. — С. 76.
7. *Бережна І.Ю.* Інвестиційна діяльність України в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів / І.Ю. Бережна // Економіка та держава. — 2011. — № 2. — С. 51.
8. *Єдинак Т.С.* Інвестиційна безпека України в умовах глобалізації / Т.С. Єдинак, В.Ю. Єдинак // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 3. — С. 3.
9. *Малий І.Й.* Іноземні інвестиції: Зарубіжний досвід стимулювання. Шляхи залучення в економіку України / І.Й. Малий. — К. : НДФІ, 1999. — 45 с.
10. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій : постанова Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1996 р. № 928 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
11. *Бондар І.Р.* Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І.Р. Бондар // Регіональна економіка. — 2009. — № 4. — С. 68.
12. *Шосталь С.О.* Джерела та напрямки залучення інвестицій в економіку України / С.О. Шосталь // Фондовий ринок. — 2010. — № 6. — С. 20—23.
13. *Кокоріна В.І.* Стан та проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / В.І. Кокоріна // Економіка та підприємництво. — 2008. — № 6. — С. 102.

14. Рудь Л.П. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Л.П. Рудь // Комунальне господарство міст. Серія “Економічні науки”. — 2010. — № 96. — С. 147—148.

15. Захарін С.В. Концептуальні підходи до створення Державного банку розвитку / С.В. Захарін // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 9. — С. 201 — 204.

16. Про Державний бюджет України на 2010 рік : Закон України від 27 квітня 2010 р. № 2154-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

17. Про Державний бюджет України на 2011 рік : Закон України від 23 грудня 2010 р. № 2857-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

18. Проект Закону про Державний бюджет України на 2012 рік від 15 вересня 2011 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

19. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М. Борщ. — К. : Т-во “Знання”, КОО, 2002. — 318 с.

20. Марцин В.С. Координація інвестиційної діяльності в регіонах в умовах глобалізації / В.С. Марцин // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 11. — С. 166—167.

Надійшла до редакції 26.10.2011

Охотникова Е.Н., Панчук М.Ю. *Роль государственного управления в регулировании инвестиционной деятельности в Украине*

В статье анализируется государственное регулирование инвестиционной деятельности на территории Украины в условиях необходимости привлечения иностранного капитала и защиты экономического суверенитета. Приведены предложения, касающиеся внесения изменений в инвестиционное законодательство нашей страны.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, регулирование инвестиций, инвестиции, угроза инвестиционной безопасности

Ohotnikova O.M., Panchuk M.Y. *Role of state administration in adjusting of investment activity in Ukraine*

In this article government control of investment activity is analysed on territory of Ukraine, under the conditions of obligatory involvement of foreign capital and non-admission of losing economic sovereignty. Also present suggestion concerning making alteration in the investment legislation of our country.

Keywords: investment activity, investment regulation, investments, threats to investment safety